

SUOMUSSALMI JALONNIEMI

Epämääräisen maakunnan
neljänneksen kaivaus

Päivi Kontio 1988

SISÄLLYS

	sivu
ARKISTOTIEDOT	1
PERUSKARTTAOTE	2
JOHDANTO	3
KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA	4
KUMPAREEN KAIVAUS	4
Kaivaustekniikka	4
Kumpareen luonne	5
Löydöt	6
Havainnot ympäristöstä	6
LOPUKSI	6
LUETTELO KARTOISTA	7
LUETTELO NEGATIIVEISTA	8
LUETTELO DIAPOSITIIVEISTA	9
KARTAT	10-12
VALOKUVAT	13-15

ARKISTOTIEDOT

Kunta: Suomussalmi

Kylä: kk Ämmänsaari

Maanomistaja 1988: Suomussalmen kunta

Peruskartta: 4422 07 ÄMMÄNSAARI (1973)

Kaivauksen koordinaatit: x = 7199 28

y = 448 84

z = 200,80 m m.p.y.

Kertomukseen liittyvät löydöt: KM 24419:1-9 (Diar.
18.10.1988)

Aikaisemmat tutkimukset: Helena Taskinen, koekaivaus 1985

Kertomukseen liittyvät: negatiivit F 73476 - 73483,
73492 - 73494 ja 73505 - 73537
diapositiivit 16169 - 75

Luettelot kartoista, negatiiveista ja diapositiiveista
ovat kertomuksen lopussa.

SUOMUSSALMI JALONNIEMI 1988

TUTKIMUSKOHDE •

Ote peruskartasta
44 22 07 ÄMMÄNSAARI (1973)

JOHDANTO

Suomussalmen Jalonniemessä kaivettiin kivensekaisen maakummun neljäsosa asuinpaikkatutkimuksen ohella Suomussalmen kunnan tulevien rakennustöiden vuoksi. Kumpareesta oli jo aiemmin vuonna 1985 kaivettu yksi neljäsosa sekä saatu hiiliajoitus (ks. Helena Taskisen kaivauskertomusta top. arkistossa).

Koska kumpareen syntyyn ja funktioon ei tuolloin saatu riittävää selitystä, päätettiin avata siitä yksi neljäsosa lisää.

Jalonniemessä työskenneltiin 1.-15.6.1988, ja varat tutkimuksiin saatiin valtion työohjelmasta. Kokonaissumma kenttätöihin ja jälkitutkimuksiin oli 175 000 mk.

Tutkimuksia johti fil. yo Päivi Kontio, kartanpiirtäjinä toimivat HUK Seela Miettinen ja fil. yo Taisto Karjalainen sekä tutkimusavustajana fil. yo Marja-Liisa Muilu. Kaivajina oli kymmenen suomussalmelaista nuorta.

Helsingissä 15. joulukuuta 1988

Päivi Kontio

KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Suomussalmen Ämmänsaaren Jalonniemi, aik. Oilolanniemi, sijaitsee Ämmänsaaren edustalla Kiantajärven rannalla. Jalonniemen koillisosassa, tasaisessa ja helppokulkuisessa harvassa sekametsässä on maakumpu, joka kohoaa n. 65 cm ympäristöönsä korkeammalle, ja on halkaisijaltaan n. 4 metriä (kuva 1). Kumpareelta on matkaa viitostielle n. 135 metriä ja rantaan n. 30 metriä.

KUMPAREEN KAIVAUS

Kaivaustekniikka

Kumpareesta oli tutkittu luoteisneljännes vuonna 1985. Nyt avattiin viereinen lounaisneljännes (kuva 2) eli neljä 2 x 2 metrin ruutua, yht. 16 m². Kumpare kiinnitettiin asuinpaikan koekaivauksen koordinaatistoon paalun 1000/3000 avulla (keskellä kumpareta kuvassa 4). Kiintopisteenä käytettiin valtakunnallista kiintopistettä n:o 98, jonka korkeus on 200,34 m m.p.y., ja konetta A, lukema 190.

Kumpareta kaivettaessa ei voitu käyttää samaa koordinaatistoa kuin asuinpaikkaa tutkittaessa, sillä pohjois-etelä-suuntainen koordinaatisto poikkesi huomattavasti siitä, miten kumpareen kuvausruudut oli v. 1985 sijoitettu. Noudatimme samaa linjausta kumpareen suhteen (n. 20° poikkeama) kuin vuonna 1985.

Kaivausruuduille (2 x 2 m) annettiin numerot 1-4, ja ruudut jaettiin 1 x 1 metrin lohkoihin A-D löytöjen talteenottamista varten. Numerojärjestys kulki myötapäivään siten, että numero 1 oli ruudun luoteiskulmassa, samoin lohko A (ks. karttaa s. 11). Työ tehtiin lastalla kaivamalla kymmenen cm:n kerroksia tasoon 4 asti, minkä jälkeen ruuduissa 2 ja 3 siirryttiin kaivamaan siten, että noudatettiin alkuperäisen maanpinnan muotoa. Ruudut 1 ja 4 kaivettiin puhtaaseen maahan eli viidenteen tasoon (ks. pinta- ja pohjavaaaituskarttaa s. 11).

Kumpareen luonne

Turpeen paksuus vaihteli 1 cm:stä 5:een, eli turvekerros oli ohuempi kuin muualla Jalonniemessä. Huuhtoutunutta maakerrosta ei ollut lainkaan, vaan turpeen alta tuli esiin harmaa siltti (kuva 6, dia 16172). Siltin seassa oli runsaasti pieniä kiviä, kooltaan 4-15 cm, sekä muutama iso kivi (kuva 3). Lisäksi kaivausalueella oli neljä kantoa. Heti ensimmäisessä tasossa näkyi n. viisi senttimetriä leveä vanha turveraita ruudun 2 D-lohkossa. Raita leveni toisessa tasossa ja kulki koko kaivausalueen halki ruudun 4D-lohkosta ruudun 2 B-lohkoon (dia 16170). Kun silttiä oli ruudussa 2 B kaivettu n. 70 cm, tuli vanha turvekerros täysin näkyviin (dia 16174, kuva 7). Sen alla oli normaali, häiriötön kerrostus: 2-15 cm paksu vaalea huuhtoutunut hiekka sekä rikastunut hiekka (kuva 6, ks. poikkileikkauskarttaa).

Kolmannen kerroksen lopussa ja neljännessä kerroksessa tuli siltistä esiin ruutujen 2 ja 3 seinämästä kaksi koivunrunkoa, joissa oli vielä hyvin säilynyt tuohi (dia 16171, kuva 7). Osoittautui myös, että ruuduissa olevat kannot olivat kiinni alkuperäisessä, kaivauksessa esilletulleessa turpeessa.

Kivet eivät muodostaneet missään vaiheessa rakenteita (kuva 4). Suurimmat kivet eivät kuuluneet kumpareeseen, vaan alkuperäiseen maahan, ja siltti oli ainoastaan levinnyt niiden väliin (dia 16169, kuva 5).

Löydöt

Kumpareesta löytyi kaksi kvartsikaavinta, ensimmäinen (KM 24419:4) ruudun 2 C-lohkosta kolmannesta kerroksesta siltin seasta, ja toinen (KM 24419:8) ruudun 1 B-lohkosta neljännessä kerroksesta alkuperäisestä maasta eikä siten oikeastaan kuulu lainkaan kumpareeseen. Muut löydöt olivat kvartsi-iskoksia, joita löytyi seitsemän kappaletta, ja yksi näistäkin alkuperäisestä maasta. Varsinaisesta kumpa-

reesta saadut seitsemän löytöä olivat kerroksista 2-4, tassaaisesti kustakin.

Havainnot ympäristöstä

Kumpareen kaakkoislohkossa kasvavan männyn juuresta kaivettiin lapionpistollinen maata pois, jolloin voitiin nähdä, että myös tämä puu kasvoi alkuperäisestä maanpinnasta, joten kumpare on nuorempi kuin puu. Männyn kaarna oli juuresta erittäin hyvin säilynyt (dia 16175).

Kumpareen itäpuolella oli pieniä maakasoja, joihin oli kasvanut ohut turve (ks. karttaa s. 10). Turpeen alla oli samanlaista savensekaista hiekkaa kuin kumpareessa. Lisäksi asuinpaikkaa tutkittaessa oli kumpareen itäpuolelle tehty koekuoppa 1000/ 3010, jonka länsiseinämässä oli n. 11 cm paksu harmaa silttikerros, ja sen alla oli vanha turve. Muualta Jalonniemestä ei tavattu tällaista savensekaista hiekkaa, joten maa on selvästi tuotu muualta paikalle.

Kumpareen vieressä kasvavissa männyissä oli reilun metrin korkeudella vanhoja iskujälkiä, joita ei muualla ollut. Jäljet ovat voineet aiheuttaa autonlavan tai kuormakauhan kolhaisuista. Kumpareen itäpuolelta löytyivät vanhat, hie-man umpeutuneet kuorma-auton ajourat, jotka veivät viitostielle Jalonniskaa kohti ja loppuivat maantien korkeaan penkkaan (ks. yleiskarttaa).

Lopuksi

Kaivaustulosten ja muiden havaintojen perusteella ei kumpare ole muinaisjäännös, vaan todennäköisesti viitostien rakentamisen tai Jalonniskan ruoppauksen yhteydessä syntynyt kasa. Ilmeisesti tuolloin on Jalonniemeen käyty ajamassa kuormallinen tai pari maata. Siten kumpareesta löytyneet kvartsit kuuluvat aivan muualle, mahdollisesti toiseen asuinpaikkaan.

LUETTELO KARTOISTA

Peruskarttaote	mk 1:20 000	A4	
Yleiskartta	mk 1:1000	A4	S 10
Pinta- ja pohjavaaituskartta	mk 1:50	A4	S 11
Profiilikartta	mk 1:25	A4	S 12

LUETTELO NEGATIIVEISTA

Negatiivit 73476-73483, 73492-73494 ja 73505-73537 kuuluvat maakunnan kaivauksen yhteyteen.

- 73476 Jalonniemen itäosa, kumpare etualalla, lännestä kuvattuna. Osa panoraamaa kuvassa 1.
- 73477 Kuten edellä.
- 73478 Kuten edellä.
- 73479 Kumpare luoteesta. Osa panoraamaa kuvassa 1.
- 73480 Kumpareen pohjoisreuna lännestä. Osa panoraamaa kuvassa 1.
- 73481 Kumpare lounaasta kuvattuna.
- 73482 Kumpare lounaasta ennen turpeenpoistoa.
- 73483 Kumpare etelästä ennen turpeenpoistoa.
- 73482 Kumpare lounaasta turpeenpoiston jälkeen. Kuva 2.
- 73483 Kumpare luoteesta turpeenpoiston jälkeen.
- 73494 Kumpare lännestä turpeenpoiston jälkeen.
- 73505 Kumpareta kaivetaan tasoon 3. Kuvattu lounaasta.
- 73506 Kuten edellä.
- 73507 Kuten edellä.
- 73508 Kumpareen ruutua 2 kaivetaan tasoon 7. Kuvassa Tuula Kuvaja.
- 73509 Kumpareen ruutu 2 tasossa 7. Kuvattu lounaasta.
- 73510 Koillisprofiili lounaasta.
- 73511 Kaakkoisprofiili luoteesta.
- 73512 Kumpareen ruutu 1 tasossa 4. Kuvattu etelästä.
- 73513 Kumpareen ruutu 2 tasossa 7. Kuvattu etelästä.
- 73514 Kaakkoisprofiili. Kuvattu luoteesta. Osa panoraamaa kuvassa 6.
- 73515 Kuten edellä.
- 73516 Kuten edellä. Osa panoraamaa kuvassa 6.
- 73517 Kuten edellä.
- 73518 Kuten edellä. Osa panoraamaa kuvassa 6.
- 73519 Kuten edellä.
- 73520 Kumpareta kaivetaan tasoon 4. Kuvattu lounaasta.
- 73521 Seija Keränen kastelee kumpareen ruutuja.
- 73522 Kumpareen ruutu 3 tasossa 3. Kuvattu lännestä.

- 73523 Kumpareen ruudut 1, 2 ja 3 tasossa 4, edessä näkyvä ruutu 4 on kaivettu tasoon 5. Kuvattu lounaasta.
- 73524 Kuten edellä.
- 73525 Kuten edellä.
- 73526 Kumpareen ruudut 2 ja 3 kuvattuina pohjoisesta.
- 73527 Kuten edellä.
- 73528 Kumpareen ruudut 2 ja 4 kuvattuina koillisesta. Ruutu 4 tasossa 5. Kuva 5.
- 73529 Kumpareen ruudut 4 ja 1 tasossa 5. Kuvattu koillisesta.
- 73530 Kuten edellä.
- 73531 Kumpareen ruudut 1 ja 2 kuvattuina koillisesta. Ruutu 1 on tasossa 5.
- 73532 Kumpareta kaivetaan.
- 73533 Ruutujen 2 ja 3 taso 1. Kuvattu lounaasta.
- 73534 Seela Miettinen piirtää kumpareen tasoa 1.
- 73535 Matti Huurre kumpareella.
- 73536 Tuula Kuvaja kaivaa.
- 73537 Kumpareen ruudut 1 ja 2 tasossa 2.

LUETTELO DIAPOSITIIVEISTA

- 16169 Kumpareen ruudut 1, 2 ja 3 tasossa 4, ruutu 4 tasossa 5.
- 16170 Kumpareen silttikerroksen alta tulee esiin alkuperäinen huuhtoutunut hiekka.
- 16171 Kumpareen ruudusta 3 tuli esiin kaksi koivunrunkoa, joiden alla näkyy alkuperäinen turvekerros.
- 16172 Kumpareen kaakkoisprofiili kuvattuna lännestä.
- 16173 Kumpareen kaakkoisprofiili kuvattuna lännestä.
- 16174 Kumpareen ruutu 1 tasossa 7 kuvattuna etelästä.
- 16175 Kumpareen itäpuoliskon mänty, jonka kaarna on siltin sisällä vielä tuore ja ehyt.

SUOMUSSALMI JALONNIEMI

PÄIVI KONTIO 1988

OSAYLEISKARTTA MK 1:1000

Kartta on pienennös ja osa Jalonniemen
esihist. asuinpaikan koekaivauksen
yleiskartasta, mk 1:500, piirt. Seela Miettinen
ja Taisto Karjalainen

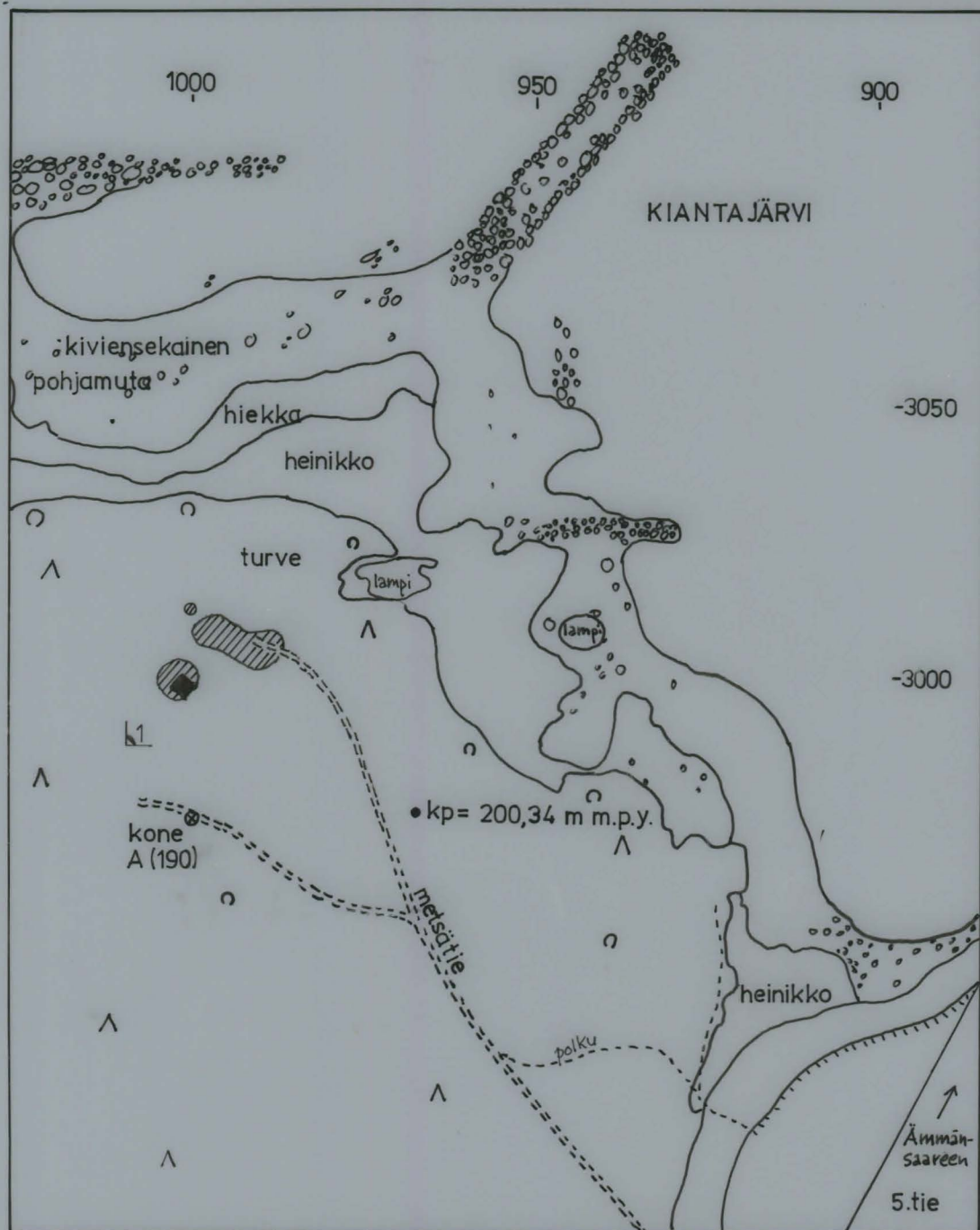
P ← neulapohjoinen

50 m

■ kaivausalue

⊘ savensekaista hiekkaa

◁1 panoraamakuva; numero
viittaa kertomuksen kuvaan

SUOMUSSALMI JALONNIEMI PÄIVI KONTIO 1988

PINTA- JA POHJAVAAITUSKARTTA

MK 1:50

Piirt. B. Sohlström

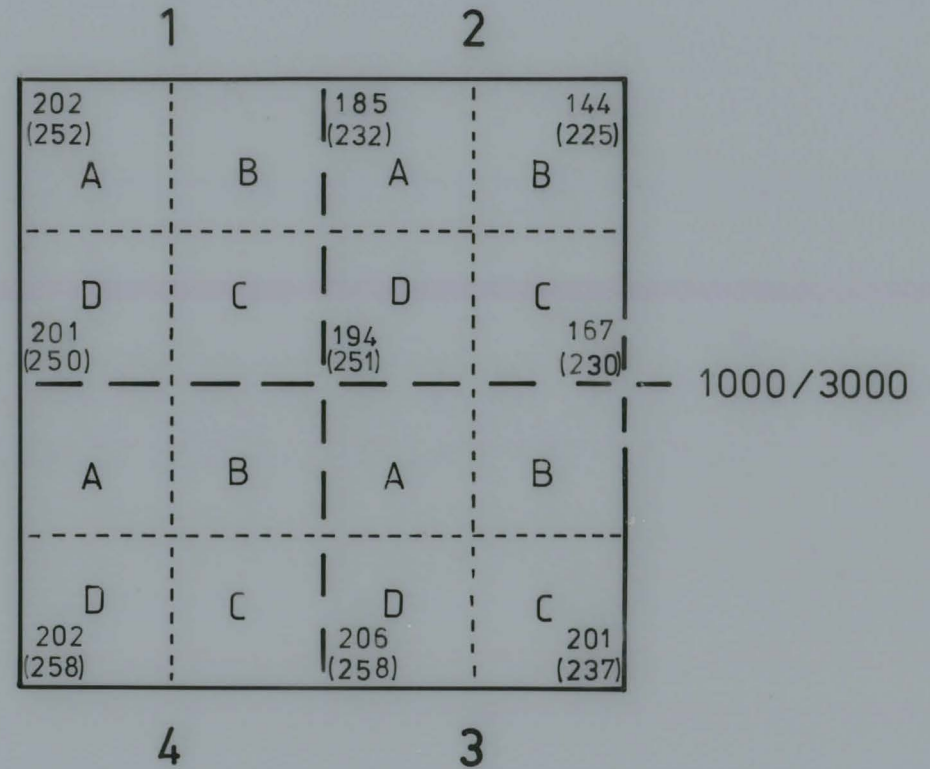
kp 200,34m m.py.

kone A = 190

202 pintalukema
(252) pohjalukema

neulapohjoinen

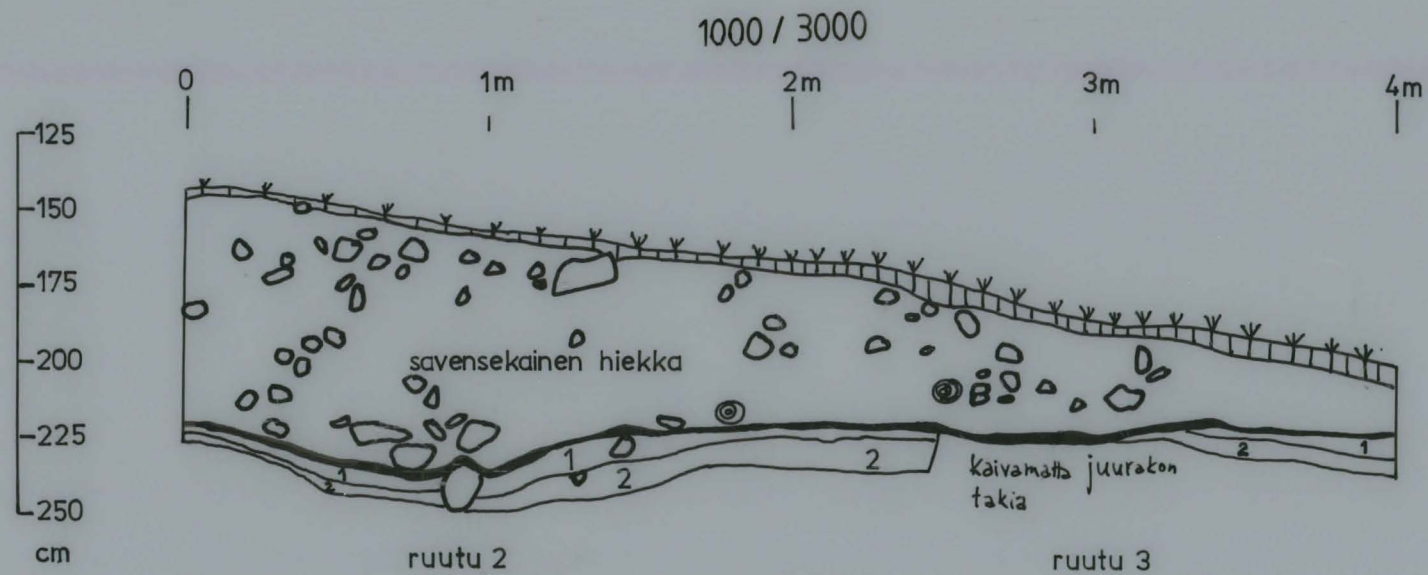
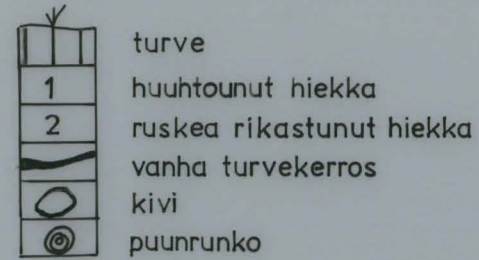
SUOMUSSALMI JALONNIEMI

PÄIVI KONTIO 1988

MAAKUMMUN PROFIIILI

MK 1:25 50 cmKP = 200,34 m m.p.y., KONE_q 190

Piirt. Seela Miettinen

Profiili on piirretty ruudun koillisseinämästä.

Kuva 1

Maakumpare kuvattuna lännessä. Kuvattu ennen turpeen poistamista.

F 73476, 73478-80

Kuva 2

F 73492

Maakumpare turpeen poiston jälkeen.
Kuv. lounaasta.

Kuva 3

F 73534

Seela Miettinen piirtäs
tasa 1.
Kuv. koillisesta.

SUOMUSSALMI JALONNIEMI 1988

Kuva 4

Kumpareen taso n:o 2.
 Vas. Seija Keränen, kesk. Sari Holappa,
 oik. Matti Huurre

Kuvannut Jorma Kuvaja

Kuva 5

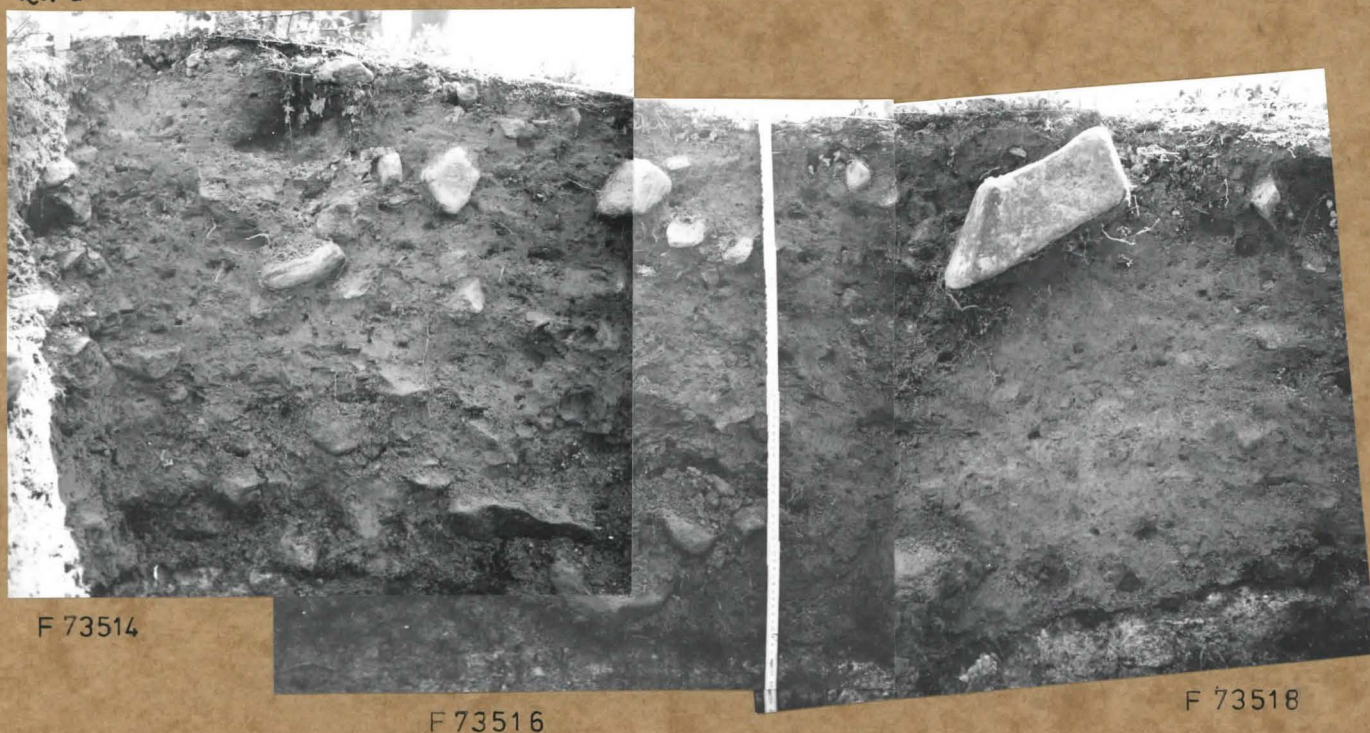

F 73528

Kumpareen 4-ruutu tasossa 5.
 Isot kivet ovat kaikki alkuperäisen maan-
 pinnan alueella. Alkuperäisen turpeen raja
 kulkee kuvan kannon luona.

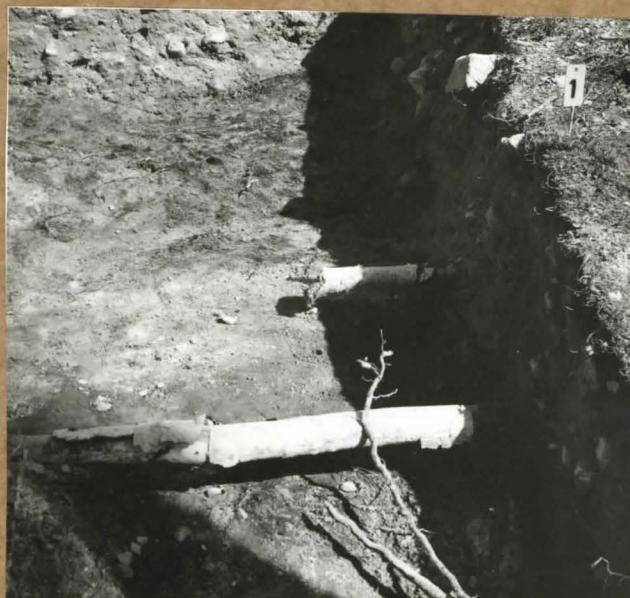
SUOMUSSALMI JALONNIEMI 1988

Kuva 6

Maakumpaneen koillisprofiili kuvattuna lännestä. Alhaalla näkyy mustana juovana vanha turvekerros, jonka alapuolella näkyy hunttoutunut kerros.

Kuva 7

F 73511

Kumpaneen ruudut 2 ja 3 kuvattuina lounaasta. Ruudussa 2 n. 70 cm:n syvyydessä kumpaneen laesta näkyy alkuperäinen turvekerros. Edessä kaksi kuorta koivua, jotka ovat jääneet alle maata kasattaessa.